

TEACH4SD

GreenComp in de praktijk: Kant-en-klare activiteiten voor het professioneel onderwijs

Odisee University of Applied Sciences

VIA University College

TEACH4SD

Lead the transition
Centres of Vocational Excellence

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Inhoudsopgave

Inleidende pagina.....	2
Introductie	3
Opmerking voor docenten.....	5
Gebied 1: Het belichamen van duurzaamheidswaarden.....	6
Introductie	6
Activiteit: Waarden in actie	7
Gebied 2: Omarmen van de Complexiteit van Duurzaamheid	9
Introductie	9
Activiteit: Duurzaamheidsuitdagingen op de werkvloer	10
Gebied 3: Visualiseren van een duurzame toekomst	12
Introductie	12
Activiteit: Toekomstige Persona	13
Gebied 4: Nastreven van duurzaamheid	15
Introductie	15
Activiteit: Van duurzaam idee naar actie.....	16
Tot slot	18
Literatuur	19

Inleidende pagina

Deze module helpt lerenden om duurzaamheidscompetenties toe te passen in echte (beroepsgerichte) contexten door de connectie te maken tussen waarden, systeemdenken, toekomstgericht denken en praktische actie.

Aan het einde van deze module kan je:

- Praten over duurzaamheidscompetenties in alledaagse taal die gebruikt wordt op de werkvloer;
- Een reële duurzaamheidsuitdaging binnen je eigen beroepscontext herkennen en analyseren;
- Praktische verbeteringen voorstellen voor een werkplek, werkplaats, dienst of lokale gemeenschap;
- Samenwerken met anderen om een kleine, concrete duurzaamheidsactie te ontwerpen en te communiceren.

Tijdsduur:

Geschatte tijd om de module door te nemen en te verkennen: ongeveer 1 uur.

De module bevat verschillende klas- en cursusactiviteiten: wanneer deze toegepast worden, is extra tijd nodig.

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Introductie

Deze module is bedoeld voor trainers en opleiders in het beroepsonderwijs en de professionele opleidingen. Ze biedt een praktijkgerichte introductie tot duurzaamheidscompetenties via het GreenComp-kader – niet als theorie, maar als praktische vaardigheden die lerenden effectief kunnen toepassen op de werkvloer. De module is gebaseerd op de competentiespecifieke GreenComp-modules die beschikbaar zijn op de TEACH4SD ESD Academy.

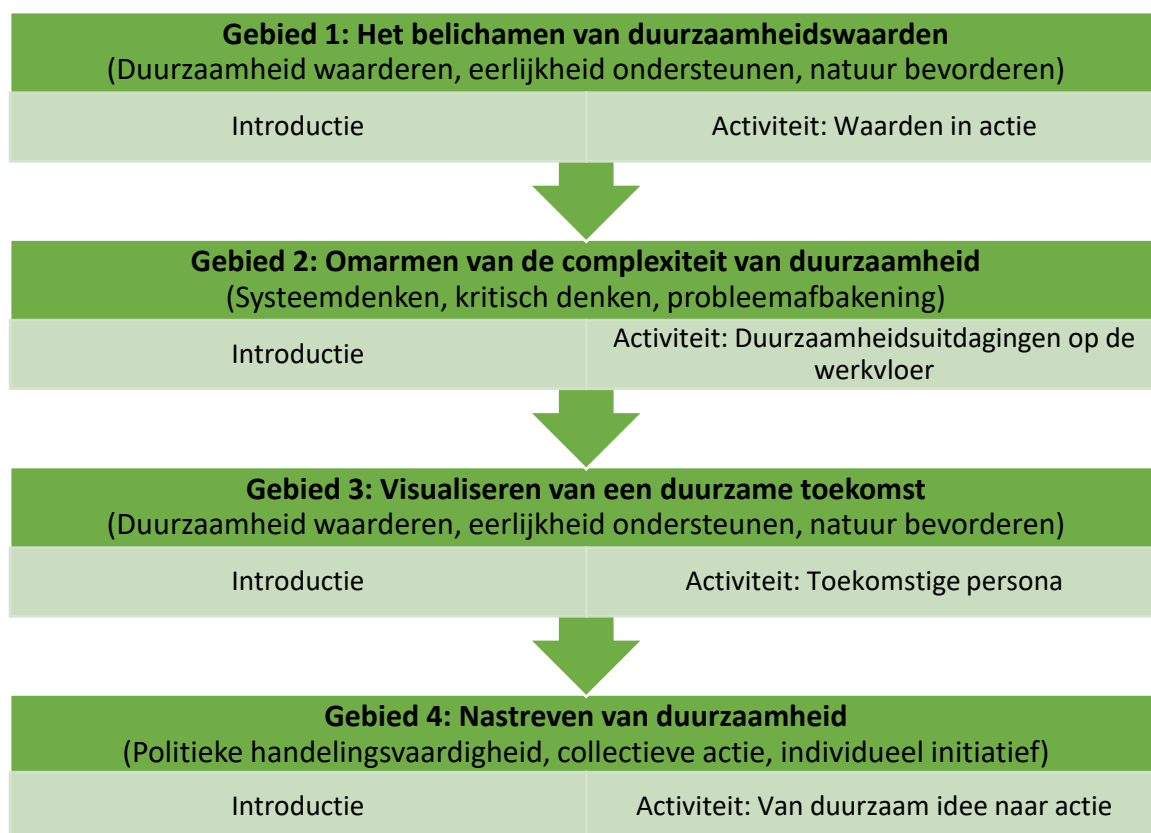
Elke sectie behandelt één van de vier GreenComp-competentiegebieden, met een korte introductie en een direct inzetbare activiteit. Je kan de module van begin tot einde doorlopen, of meteen naar het onderdeel gaan dat aansluit bij je huidige les of cursus. Voor meer verdieping of extra activiteiten kan je terecht bij de volledige GreenComp-modules op de TEACH4SD ESD Academy.

Geschatte tijdsduur: 4 tot 5 uur voor alle activiteiten (kan over meerdere contactmomenten verspreid worden).

Meest geschikt voor: Groepen van 8 tot 50 lerenden, al kan je de activiteiten ook aanpassen aan andere groepsgroottes.

Setting: fysiek

Structuur van deze module:

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Materialen ontwikkeld binnen het TEACH4SD-project vallen onder de Creative Commons Attribution-NonCommercial (CC BY-NC) licentie. Het is toegestaan om het materiaal te gebruiken, te delen en aan te passen voor niet-commerciële doeleinden, op voorwaarde dat correcte bronvermelding naar het TEACH4SD-project wordt gegeven. Meer informatie over deze licentie is beschikbaar via: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Opmerking voor docenten

Deze module werkt het best wanneer je ze afstemt op de specifieke sector en context van je lerenden. De activiteiten zijn flexibel opgezet: scenario's, thema's en voorbeelden kunnen worden aangepast aan situaties die lerenden daadwerkelijk in hun professionele leven kunnen tegenkomen.

Neem voordat je start even de tijd om stil te staan bij je eigen aanpak als trainer. Hoe pas je deze principes toe in jouw praktijk?

- Ik bouw voort op **wat lerenden al weten** vanuit hun werkervaring.
- Ik maak ruimte voor **onzekerheid**; er is niet één juist antwoord binnen duurzaamheid.
- Ik verbind activiteiten met **echte werkplekken en concrete beslissingen** waarmee lerenden te maken kunnen krijgen.
- Ik neem tijd voor **nabespreking en reflectie**: juist daar vindt een groot deel van het leren plaats.

Gebruik deze checklist aan het begin van een module om je intenties scherp te stellen, of kom er achteraf op terug om te bekijken wat goed werkte.

Gebied 1: Het belichamen van duurzaamheidswaarden

Introductie

Voordat we duurzaam kunnen handelen, moeten we weten wat voor ons belangrijk is – en waarom. Dit competentiegebied helpt lerenden nadenken over hun eigen waarden, begrijpen dat anderen op een andere manier naar de wereld kunnen kijken, en het verband leggen tussen die waarden en dagelijkse keuzes op het werk en in het dagelijks leven.

Binnen het beroepsonderwijs is dit bijzonder relevant: een loodgieter die kiest voor milieuvriendelijke materialen, een chef-kok die lokale producten gebruikt, een logistiek coördinator die onnodig transport vermindert... dit zijn allemaal voorbeelden van duurzaamheidswaarden in de praktijk.

Relevante competenties voor duurzame ontwikkeling binnen het domein 'Belichamen van duurzaamheidswaarden' zijn:

- Waarderen van duurzaamheid
- Ondersteunen van eerlijkheid
- Bevorderen van de natuur

Waarderen van duurzaamheid:	Ondersteunen van eerlijkheid:	Bevorderen van de natuur:
Denk na over wat voor jou belangrijk is, erken dat waarden van mensen verschillen en kunnen veranderen, en onderzoek hoe jouw eigen waarden aansluiten bij duurzame manieren van leven en werken.	Handel op manieren die eerlijkheid en rechtvaardigheid bevorderen voor mensen vandaag en in de toekomst, terwijl je leert van vorige generaties om betere keuzes te maken.	Begrijp dat mensen deel uitmaken van de natuur, en toon respect voor de behoeften en rechten van andere soorten en ecosystemen, zodat de natuur gezond en veerkrachtig kan blijven.

Kernvraag voor je lerenden: “Wat vind jij belangrijk, en hoe zie je dat terug in het werk dat je doet?”

Observatie checklist voor docenten

Gebruik deze checklist terwijl je lerenden observeert tijdens de activiteiten. Ze biedt een snelle en gestructureerde manier om duurzaamheidscompetenties in de praktijk te beoordelen.

Gebied 1 – Belichamen van duurzaamheidswaarden:

- ☐ De lerende benoemt persoonlijke waarden die verband houden met duurzaamheid.
- ☐ De lerende erkent dat anderen andere waarden kunnen hebben.
- ☐ De lerende koppelt eigen waarden aan concrete keuzes binnen de professionele context.

Beoordelingsschaal (optioneel):

0 = nog niet zichtbaar | 1 = in ontwikkeling | 2 = duidelijk aangetoond

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Activiteit: Waarden in actie

Deze activiteit behandelt de competenties Waarderen van duurzaamheid, Ondersteunen van eerlijkheid en Bevorderen van de natuur.

Lerenden onderzoeken een reële beroepspraktijk en bekijken die vanuit drie invalshoeken: duurzaamheidswaarden, eerlijkheid en natuur.

Tijdsduur: ongeveer 60 minuten

Groepsgrootte: maakt niet uit

Materialen: papier en pennen, optioneel: een afdruk met thema's en de werkbladvragen hieronder.

Stappen:

1. Kies een thema (10 minuten)

In duo's of kleine groepen kiezen lerenden een vertrouwde praktijk (gerelateerd aan hun sector), zoals:

- Voedselbereiding en afval in een les rond catering;
- Materiaalgebruik in een bouw- of technische werkplaats;
- Schoonmaakproducten en routines binnen hospitality;
- Voorraadbeheer, verpakking en sourcing in de retailsector;
- Gebruik van apparatuur en verbruiksproducten in haar- en schoonheidszorg;
- Was-procedures, chemicaliën of infectiepreventieroutines binnen zorgomgevingen;
- ... (vertrek gerust vanuit je eigen ervaring)

Bij grote groepen kan je verschillende thema's afdrukken op hand-outs en deze willekeurig uitdelen.

2. Audit (30 minuten: 10 minuten per topic)

Lerenden voeren een korte analyse uit aan de hand van drie vragen:

- **Waarden:** wat krijgt in deze praktijk in werkelijkheid prioriteit: snelheid, kostprijs, gemak, kwaliteit, veiligheid, duurzaamheid of iets anders?
- **Eerlijkheid:** wie profiteert, wie wordt uitgesloten en wie draagt de ecologische of sociale kost?
- **Natuur:** wat is het effect op afval, water, energie en biodiversiteit?

3. Delen (20 minuten)

Bespreek de resultaten in groep en noteer jullie bevindingen: gebruik de werkbladvragen hieronder of een blanco blad papier. Noteer voor elk thema: de huidige praktijk, de verborgen afwegingen, één realistische verbetering en één ambitieuze verbetering.

Als docent kan je zelf een sjabloon opstellen aan de hand van onderstaande vragen:

Waarden in actie: Werkblad vragen

Sector/werkveld: ...

a. Waarden:

Welke prioriteiten staan centraal binnen dit werkveld? ...

b. Eerlijkheid:

Wie profiteert hiervan? ...

Wie wordt uitgesloten? ...

Wie draagt de kosten? ...

c. Natuur:

Wat is de impact op afval, water, energie en biodiversiteit? ...

Eén realistische verbetering: ...

Eén ambitieuze verbetering: ...

In zeer grote groepen kan je enkele kleine groepen samenbrengen zodat zij hun bevindingen kunnen delen met maximaal drie andere groepen.

Gebied 2: Omarmen van de Complexiteit van Duurzaamheid

Introductie

Duurzaamheidsuitdagingen zijn nooit eenvoudig. Ze omvatten veel verschillende mensen, systemen en moeilijke afwegingen. Dit competentiegebied helpt lerenden om in systemen te denken, hun aannames kritisch te bevragen en problemen op een manier te beschrijven die leidt tot betere oplossingen.

Binnen beroepscontexten betekent dit dat lerenden begrijpen dat een beslissing die op één plek binnen een werkcontext wordt genomen (bijvoorbeeld het veranderen van leverancier) gevolgen kan hebben voor kwaliteit, arbeidsomstandigheden en milieu-impact op andere plaatsen.

Relevante competenties voor duurzame ontwikkeling binnen het domein 'Omarmen van complexiteit binnen duurzaamheid' zijn:

- Systeemdenken
- Kritisch denken
- Probleemafbakening

Systeemdenken:	Kritisch denken:	Probleemafbakening:
Bekijk duurzaamheidsuitdagingen vanuit verschillende invalshoeken, rekening houdend met tijd, plaats en context, om te begrijpen hoe verschillende onderdelen van een systeem elkaar beïnvloeden..	Evalueer informatie en argumenten zorgvuldig, stel aannames in vraag en erken hoe jouw achtergrond en ervaringen je denken beïnvloeden.	Definieer een uitdaging als een duurzaamheidsprobleem door te bepalen wie betrokken is, wat de moeilijkheid precies inhoudt en op welke tijd en plaats het probleem betrekking heeft, zodat je de juiste aanpak kan kiezen om het probleem te voorkomen of aan te pakken.

Kernvraag voor je lerenden:

"Wanneer één ding verandert, wat hangt daar dan nog meer mee samen?"

Observatie checklist voor docenten

Gebruik deze checklist terwijl je lerenden observeert tijdens de activiteiten. Ze biedt een snelle en gestructureerde manier om duurzaamheidscompetenties in de praktijk te beoordelen.

Gebied 2 – Omarmen van de complexiteit van duurzaamheid

- ☐ De lerende identificeert meerdere oorzaken en stakeholders die verbonden zijn aan een duurzaamheidsuitdaging.
- ☐ De lerende maakt onderscheid tussen feiten en aannames.
- ☐ De lerende formuleert een duidelijke en specifieke probleemstelling.

Beoordelingsschaal (optioneel):

0 = nog niet zichtbaar | 1 = in ontwikkeling | 2 = duidelijk aangetoond

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Activiteit: Duurzaamheidsuitdagingen op de werkvloer

Deze activiteit behandelt de competenties Systeemdenken, Kritisch denken en Probleemafbakening.

Lerenden analyseren een reële duurzaamheidsuitdaging als een systeem in plaats van als één afzonderlijk probleem.

Tijdsduur: 35-40 minuten

Groepsgrootte: 4-40 lerenden (individuele reflectie gevolgd door groepsdiscussie)

Materialen: pen & papier, of een werkblad gebaseerd op onderstaande vragen.

Kaart van duurzaamheidsuitdagingen op de werkvloer: Werkbladvragen

- Duurzaamheidsuitdaging: ...
- Hoofdprobleem: ...
- Oorzaken en bijdragende factoren: ...
- Betrokken personen (stakeholders): ...
- Korte termijnimpact: ...
- Lange termijnimpact: ...
- Wat is gebaseerd op duidelijk bewijs en wat is een aanname? ...
- Wat ligt daadwerkelijk binnen onze controle? ...
- Verstoringscenario (wat als er iets onverwachts gebeurt?): ...
- Probleemstelling (herschrijf het probleem in één duidelijke zin): ...
  - Twee op bewijs gebaseerde interventie-ideeën:
    - ...
    - ...

Stappen:

1) Vertrek vanuit een praktisch probleem

Je kan zelf een duurzaamheidsuitdaging bedenken die aansluit bij de sector van de lerenden, of een gastspreker uitnodigen uit een bedrijf of organisatie die een praktijkcase kan aanbrengen.

Enkele voorbeelden:

- Grote hoeveelheid materiaalafval in een werkplaats
- Herhaald vervangen (van machines/kleding/meubilair/andere materialen) in plaats van herstellen
- Overmatig gebruik van wegwerpverpakkingen
- Oververhitting of inefficiënt energiegebruik in een opleidingsomgeving
- Waterverspilling
- Onverkochte voorraad of voedselverspilling
- Slechte toegankelijkheid of oneerlijke dienstverlening
- ...

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

- 2) Lerenden maken een overzicht van de uitdaging met aandacht voor...
  - Het hoofdprobleem
  - Oorzaken en bijdragende factoren
  - Betrokken personen
  - Korte termijn- en lange termijnimpact
  - Welk bewijs zeker is en welke elementen aannames zijn
  - Welk deel van het probleem daadwerkelijk binnen hun controle ligt
- 3) Daarna voegen ze een verstoring toe: wat als er iets onverwachts verandert?
Bijvoorbeeld: een nieuwe regelgeving verbiedt het materiaal waarop ze vertrouwen, of de belangrijkste leverancier valt weg. Hoe reageert het systeem? Hoe zouden ze zich kunnen aanpassen?
- 4) Tot slot herschrijven ze het probleem als een duidelijk afgebakende probleemstelling.
Bijvoorbeeld: “Materiaalafval in de houtbewerkingswerkplaats is niet alleen een afvalprobleem; het is ook een probleem van planning, opslag, opleiding en aankoopbeleid dat invloed heeft op kosten, efficiëntie en duurzaamheid.”

Output: een systeemkaart, een verstoringsscenario, een probleemstelling en twee op bewijs gebaseerde interventie-ideeën.

Gebied 3: Visualiseren van een duurzame toekomst

Introductie

Dit competentiegebied draait om verbeeldingskracht: het vermogen om je een toekomst voor te stellen die nog niet bestaat, en na te denken over wat nodig is om die toekomst te bereiken. Toekomstdenken gaat niet over het voorspellen van de toekomst, maar over het verkennen van wat er zou kunnen gebeuren als we andere keuzes maken. Hoe zou jouw sector er over tien jaar kunnen uitzien? Welke vaardigheden zullen lerenden dan nodig hebben? En welke rol kunnen zij spelen in het verduurzamen van hun beroep?

Relevante competenties voor duurzame ontwikkeling binnen het domein 'Visualiseren van duurzame toekomst' zijn:

- Toekomstgeletterdheid
- Aanpassingsvermogen
- Verkennend denken

Toekomstgeletterdheid:	Aanpassingsvermogen:	Verkennend denken:
Stel je verschillende mogelijke duurzame toekomst voor, onderzoek hoe deze eruit zouden kunnen zien en bepaal welke stappen nodig zijn om dichterbij de toekomst te komen die jouw voorkeur heeft.	Ga om met verandering en onzekerheid in duurzaamheidscontexten door flexibel te blijven, weloverwogen beslissingen te nemen en je aanpak aan te passen wanneer dat nodig is.	Gebruik creativiteit, experimenteren en interdisciplinair denken om nieuwe ideeën, methoden of verbanden te verkennen die duurzaamheid ondersteunen.

Key question for your learners:

"What could your workplace (or your profession) look like in 2040 if sustainability was truly at its core?"

Observatiechecklist voor docenten

Gebruik deze checklist terwijl je lerenden observeert tijdens de activiteiten. Ze biedt een snelle en gestructureerde manier om duurzaamheidscompetenties in de praktijk te beoordelen.

Gebied 3 – Visualiseren van een duurzame toekomst

- ☐ De lerende stelt zich een realistisch en concreet toekomstscenario voor.
- ☐ De lerende denkt na over wat er zou moeten veranderen om die toekomst te bereiken.
- ☐ De lerende legt een verband tussen de toekomstvisie en huidige acties.

Beoordelingsschaal (optioneel):

0 = nog niet zichtbaar | 1 = in ontwikkeling | 2 = duidelijk aangetoond

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Activiteit: Toekomstige Persona

Gebaseerd op de activiteit Toekomstpersona (module Toekomstgeletterdheid) behandelt deze activiteit de competenties Toekomstgeletterdheid, Aanpassingsvermogen en Verkennend denken.

Groepen creëren een fictieve persoon die in 2040 werkzaam is binnen hun sector, in een wereld waarin duurzaamheid een centrale plaats heeft gekregen in het dagelijkse beroepsleven. Door deze toekomstige professional een naam, een dagelijkse routine en een eigen waardenkader te geven, maken lerenden abstracte toekomstbeelden concreet en persoonlijk.

Tijdsduur: 50–70 minuten

Groepsgrootte: Groepen van 3–4 lerenden

Materialen: groot vel papier of kaarten, stiften, optioneel een afgedrukt persona-sjabloon

Stappen:

1) Introduceer het scenario (5–10 min)

Vertel lerenden: *"Stel je voor dat het 2040 is. Jouw sector heeft een ingrijpende duurzaamheidstransitie doorgemaakt. Er zijn nieuwe materialen, nieuwe regelgeving, andere verwachtingen van consumenten en nieuwe manieren van werken. Stel je iemand voor die in die wereld jouw beroep uitoefent."*

De veranderingen die lerenden zich voorstellen kunnen gebaseerd zijn op huidige trends (zoals de groeiende rol van artificiële intelligentie in veel sectoren) of op zogenaamde *zwakke signalen*: ontwikkelingen die vandaag nog klein lijken, maar in de toekomst kunnen uitgroeien tot belangrijke trends.

2) Bouw de persona (25–30 min)

Elke groep vult onderstaand profiel in op een groot vel papier.

Een afgedrukt sjabloon werkt hierbij goed: het helpt groepen gefocust te blijven en maakt het eenvoudiger om de verschillende persona's achteraf met elkaar te vergelijken.

Naam	
Leeftijd in 2040	
Functietitel (dit kan een beroep zijn die vandaag nog niet bestaat)	
Een typische dinsdag (Hoe zit een gewone werkdag eruit?)	
Prestatie (Welke praktijken zijn in dit beroep vanzelfsprekend geworden?)	
Uitdaging (Met welke uitdagingen wordt deze persoon nog steeds geconfronteerd?)	
Wat is er veranderd sinds vandaag? (Wat is er veranderd tussen nu en 2040 om dit mogelijk te maken? Denk aan veranderingen in technologie, cultuur, wetgeving...)	

Tip: druk één sjabloon per groep af op A3-formaat en hang de resultaten tijdens de presentaties naast elkaar. Het vergelijken van verschillende persona's zorgt vaak voor rijkere groepsgesprekken.

3) Presenteer en bespreek (20–30 min)

De groepen stellen hun persona voor aan de klas. Bespreek na elke presentatie samen:

- “Is deze toekomst realistisch? Wat zou er moeten gebeuren om daar te geraken?”
- “Welke vaardigheden of kennis zou iemand in deze rol nodig hebben?”
- “Wat kunnen we vandaag al doen (in deze klas, binnen deze opleiding) om ons hierop voor te bereiden?”

Tip voor docenten:

Moedig creativiteit aan, maar bewaak ook de realiteitszin. Als een toekomstbeeld erg utopisch aanvoelt, vraag dan: “Wat zou er moeten veranderen om dit mogelijk te maken? Wie zou daarvoor beslissingen moeten nemen?”. Zo wordt de brug geslagen tussen verbeelding en concrete actie.

Gebied 4: Nastreven van duurzaamheid

Introductie

Weten wat duurzaamheid inhoudt en je een betere toekomst kunnen voorstellen is belangrijk – maar echte verandering ontstaat pas wanneer we in actie komen. Dit competentiegebied richt zich op samenwerken met anderen, initiatief nemen en daadwerkelijk bijdragen aan duurzaamheid binnen je werkplek of gemeenschap.

Binnen het beroepsonderwijs is dit misschien wel de meest directe link met de praktijk: lerenden worden opgeleid voor beroepen waarin zij daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen. Een bouwvakker die pleit voor duurzame materialen, een verpleegkundige die medisch afval vermindert, of een chef-kok die een menu aanpast: dit zijn allemaal voorbeelden van duurzaam handelen in de praktijk.

Relevante competenties voor duurzame ontwikkeling binnen het domein 'Nastreven van duurzaamheid' zijn:

- Politieke handelingsvaardigheid
- Collectieve actie
- Individueel initiatief

Politieke handelingsvaardigheid:	Collectieve actie:	Individueel initiatief:
Begrijp hoe politieke systemen functioneren, herken wie verantwoordelijk is voor (on)duurzame praktijken en spreek je uit voor beleid dat duurzaamheid ondersteunt.	Werk samen met anderen om positieve verandering te realiseren.	Herken je eigen sterktes en mogelijkheden om bij te dragen aan duurzaamheid, en onderneem actie om je gemeenschap en de planeet te verbeteren.

Kernvraag voor je lerenden:

"Wat is één concrete actie die jij vanaf deze week kan ondernemen om je werkplek of gemeenschap een beetje duurzamer te maken?"

Gebruik deze checklist terwijl je lerenden observeert tijdens de activiteiten. Ze biedt een snelle en gestructureerde manier om duurzaamheidscompetenties in de praktijk te beoordelen.

Gebied 4 – Nastreven van duurzaamheid

- ☐ De lerende stelt een specifieke, lokale en uitvoerbare verbetering voor.
- ☐ De lerende identificeert relevante stakeholders en mogelijke belemmeringen.
- ☐ De lerende engageert zich voor een persoonlijke vervolgstap.

Beoordelingsschaal (optioneel):

0 = nog niet zichtbaar | 1 = in ontwikkeling | 2 = duidelijk aangetoond

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Activiteit: Van duurzaam idee naar actie

Gebaseerd op de activiteiten Gezamenlijke Actieplanning en Stakeholdermapping (module Collectieve Actie) behandelt deze activiteit de competenties Politieke handelingsvaardigheid, Collectieve actie en Individueel initiatief.

Groepen identificeren een reële duurzaamheidsuitdaging binnen hun werkplek, school of gemeenschap en ontwerpen een concreet en realistisch actieplan om deze aan te pakken. De nadruk ligt op doen: wie doet wat, tegen wanneer en met wie?

Tijdsduur: 90–120 minuten (kan worden verspreid over twee sessies)

Groepsgrootte: Groepen van 4–5 lerenden

Materialen: Groot papier, post-its, stiften en eventueel een Gantt-diagram als sjabloon

Stappen:

1) Kies een uitdaging (15 min)

Elke groep kiest een duurzaamheidsuitdaging die zij daadwerkelijk hebben ervaren of die zij realistisch gezien kunnen aanpakken. De uitdaging moet specifiek, lokaal en uitvoerbaar zijn:

- Specifiek: niet “klimaatverandering” (te algemeen), maar bijvoorbeeld “onze werkplaats produceert veel verpakkingsafval”.
- Lokaal: iets waarop zij zelf enige invloed kunnen uitoefenen.
- Uitvoerbaar: iets dat realistisch gezien veranderd kan worden.

Voorbeelden per sector:

- *Catering:* “We gooien aan het einde van elke dag veel voedsel weg.”
- *Bouw:* “We sorteren ons afval op de werf niet correct.”
- *Gezondheidszorg:* “We gebruiken onnodig veel wegwerphandschoenen.”
- *IT/Technologie:* “Oude toestellen worden weggegooid in plaats van hersteld of geschonken.”

Tip: Als lerenden Activiteit 2 (*Duurzaamheidsuitdagingen op de werkvloer*) hebben uitgevoerd, kunnen ze de daar ontwikkelde probleemstelling gebruiken als vertrekpunt voor hun actieplan. Zo maken ze de stap van analyse naar concrete actie.

2) Breng de stakeholders in kaart (15–20 min)

Vraag de groepen om iedereen te noteren die betrokken is bij deze uitdaging: collega’s, leidinggevenden, klanten, leveranciers, lokale overheden en gemeenschapsorganisaties.

Bespreek vervolgens:

- Wie kan helpen om verandering mogelijk te maken?
- Wie zou weerstand kunnen bieden, en waarom?
- Wiens stem ontbreekt vaak in dit gesprek?

3) Ontwerp het actieplan (30–40 min)

Elke groep ontwikkelt een eenvoudig actieplan op een groot vel papier of aan de hand van het onderstaande sjabloon. Een afgedrukte versie werkt goed: groepen kunnen deze ophangen aan de muur of het bord en gebruiken tijdens de feedbackronde.

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Wat is de uitdaging?	
Wat is ons doel?	
Wat zijn jullie drie belangrijkste acties en wie is verantwoordelijk voor elke actie?	
Wat hebben we nodig om te starten?	
Wie kan ons ondersteunen?	
Wat kan ons mogelijk tegenhouden?	
Hoe weten we of het werkt?	

4) Presenteer en geef feedback (20–30 min)

De groepen presenteren hun plannen. Na elke presentatie geeft de klas gestructureerde feedback aan de hand van drie zinnen:

- "Een sterk punt van dit plan is..."
- "Een vraag die we nog hebben is..."
- "Een suggestie om het plan haalbaarder of inclusiever te maken is..."

5) Persoonlijke commitment (10 min)

Ter afsluiting schrijft elke lerende individueel op een kaartje: *"Eén ding dat ik de komende twee weken zal doen als gevolg van wat ik vandaag heb geleerd."*

De kaartjes kunnen door de lerende worden gehouden, gedeeld worden met een medelerende voor wederzijdse opvolging, of worden opgehangen aan een gezamenlijke "commitment muur."

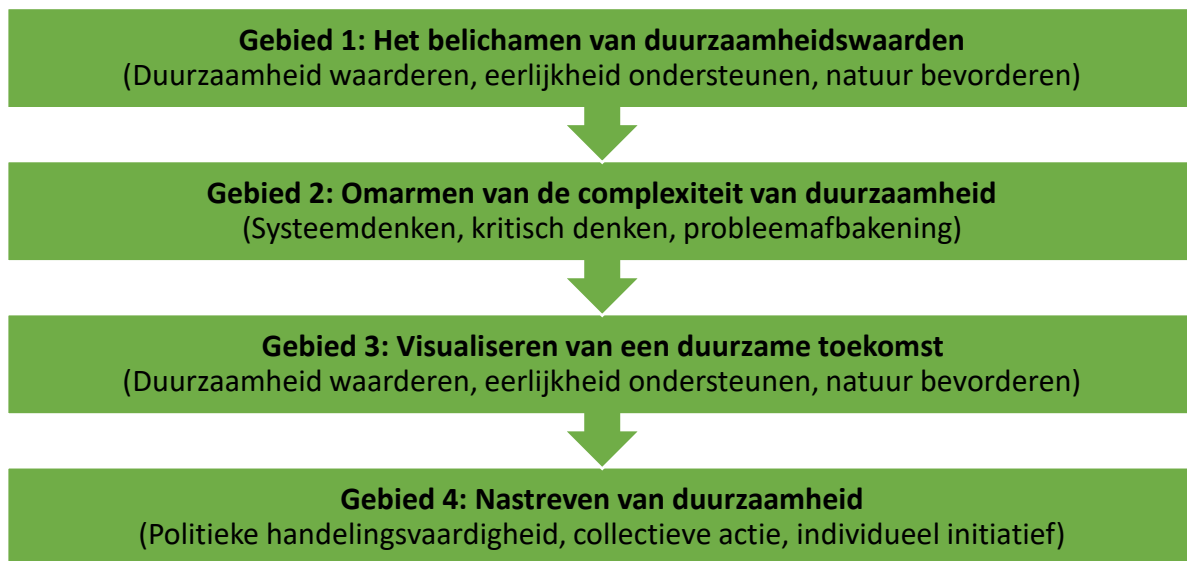
Tip voor docenten:

Als de tijd het toelaat, kom dan in een latere sessie terug op deze commitments en vraag hoe het verlopen is. Zo wordt een eenmalige oefening omgezet in een duurzame praktijk, en dat is precies wat duurzaamheid vraagt.

Tot slot

Deze module biedt een samenvatting van de competentiespecifieke GreenComp-modules. Wil je een dieper inzicht krijgen in de verschillende competenties of ben je op zoek naar extra inspiratie voor activiteiten, raadpleeg dan de bijbehorende [GreenComp-module\(s\)](#) op de ESD Academy.

Een overzicht:

TEACH4SD wordt gefinancierd door de Europese Unie (EU). De geuite standpunten en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en weerspiegelen niet noodzakelijk die van de EU of het European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Noch de EU, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Literatuur

- Bianchi, G., Pisiotis, U. and Cabrera Giraldez, M., GreenComp: The European sustainability competence framework, Punie, Y. and Bacigalupo, M. editor(s), EUR 30955 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-46485-3, doi:10.2760/13286, JRC128040
- Brundiers, K., Barth, M., Cebrián, G., Cohen, M., Diaz, L., Doucette-Remington, S., Dripps, W., Habron, G., Harre, N., Jarchows, M., Losche, K., Michel, J., Mochizuki, Y., Rieckmann, M., Parnell, R., Walker, P., Zint, M. (2021). Key competencies in sustainability in higher education—toward an agreed-upon reference framework. *Sustainability Science*, 16(1), 13-29.
- Wiek, A., Withycombe, L., & Redman, C.L. (2011). Key competencies in sustainability: a reference framework for academic program development. *Sustainability Science*, 6(2), 203-218.

